

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 17 april 2025

Mål nr
B 4243-24

PARTER

Klagande

R.A.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat J.L.

Motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Sekretess 1

3. Sekretess 2

Särskild företrädare för Sekretess 1 och 2: Advokat U.R.

SAKEN

Grovt sexuellt övergrepp mot barn m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Övre Norrlands dom 2024-05-03 i mål B 64-24

DOMSLUT

Högsta domstolen, som förklarar att ett fall av barnfridsbrott (åtalspunkt 1.4) ska ingå i det grova sexuella övergreppet mot barn, fastställer i övrigt hovrättens domslut i ansvarsdelen.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

Sekretessbestämmelsen i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska fortsätta att vara tillämplig på uppgifterna om identiteterna för Sekretess 1 och 2 i partsbilagorna till denna dom.

J.L. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av R.A. i Högsta domstolen med 16 248 kr. Av beloppet avser 12 999 kr arbete och 3 249 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd i de delar som har förklarats vilande. Hovrättens dom även beträffande de enskilda anspråken står därmed fast.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

R.A. har yrkat att han frikänns och att de enskilda anspråken ogillas. Han har, för det fall han döms till ansvar, gjort gällande att brotten grovt sexuellt övergrepp mot barn och grovt barnfridsbrott ska rubriceras som brott av normalgraden, att barnfridsbrotten ska konsumeras av de andra brotten samt att påföljden i vart fall ska lindras.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 4.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. De två målsägandena är närstående till varandra och var vid tidpunkten för händelsen fem och nio år gamla. De befann sig i ett TV-rum tillsammans med R.A., som är närstående till dem båda. Det femåriga barnet frågade om hon fick titta på R.A.s könsorgan. Han drog då ner sina byxor och lät det femåriga barnet ta på hans könsorgan och lyfta det. Det var fråga om ett flertal beröringar under en tid om några minuter. Det nioåriga barnet var i rummet och såg detta.

2. Tingsrätten dömde R.A. för sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande mot barn och två fall av barnfridsbrott. Påföljden bestämdes till fängelse i ett år.

3. Även hovrätten har dömt R.A. men rubricerat gärningarna som grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande mot barn, grovt barnfridsbrott och barnfridsbrott. Hovrätten har bestämt påföljden till fängelse i två år.

Prövningstillståndet

4. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett rörande gärningarna och R.A.s uppsåt till dessa. Frågan om prövningstillstånd beträffande de enskilda anspråken har vilandeförklarats.

De brottsliga gärningarna

5. Det sexuella övergreppet mot barn har bestått i att R.A. genomfört en sexuell handling med det femåriga barnet genom att han blottat sitt kön och på ett otillbörligt sätt förmått eller låtit henne beröra hans kön. Enligt gärningsbeskrivningen ska brottet bedömas som grovt med hänsyn till att R.A. är närstående till barnet och att brottet med hänsyn till barnets låga ålder inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av henne.

6. Det sexuella ofredandet mot barn har bestått i att R.A. ofredat det nioåriga barnet genom att blotta sig och låta henne se när det femåriga barnet berörde hans kön.

7. Det ena barnfridsbrottet har bestått i att det nioåriga barnet bevittnat det sexuella övergreppet på det femåriga barnet. Enligt gärningsbeskrivningen ska brottet bedömas som grovt eftersom den gärning som bevittnats har varit av mycket allvarlig art.

8. Det andra barnfridsbrottet har bestått i att det femåriga barnet bevittnat det sexuella ofredandet mot det nioåriga barnet.

Frågorna i målet

9. Frågorna i målet är om brottet sexuellt övergrepp mot barn respektive det barnfridsbrott som riktat sig mot det nioåriga barnet ska rubriceras som grova brott samt om R.A. ska dömas för samtliga brott (brottskonkurrens) eller om något eller några av dessa ska anses vara konsumerade av andra brott.

Sexuellt övergrepp mot barn

10. Av 6 kap. 6 § första stycket brottsbalken följer att den som med ett barn under femton år genomför en annan sexuell handling än ett samlag (eller en annan sexuell handling som är jämförlik med samlag) döms för

sexuellt övergrepp mot barn. Detsamma gäller den som på ett otillbörligt sätt förmår barnet att företa eller tåla en sådan handling. Straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst två år.

11. I 6 § tredje stycket finns bestämmelser om grovt sexuellt övergrepp mot barn. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen är närstående till barnet eller i övrigt utnyttjat sin ställning eller missbrukat ett särskilt förtroende, eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet, eller om brottet med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av barnet. Straffet för grovt brott är fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år.

12. Straffbestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn infördes 2005 och har därefter genomgått flera ändringar.

13. Den ursprungliga lydelsen av bestämmelsen har prövats av Högsta domstolen. I rättsfallen NJA 2006 s. 221 samt NJA 2008 s. 1096 I och II var frågan i huvudsak om sexuella övergrepp mot barn skulle rubriceras som grova brott. Rättsfallen får dock numera anses överspelade av senare lagändringar och ger inte längre uttryck för gällande rätt. Till detta ska läggas den förändrade synen på sexualbrott i allmänhet och de relativt långtgående förändringar som detta medfört för stora delar av 6 kap. brottsbalken. I det sammanhanget bör särskilt framhållas att det utvidgade straffansvaret för våldtäkt och våldtäkt mot barn kommit att omfatta en del gärningar som tidigare skulle ha bedömts som sexuellt övergrepp eller sexuellt övergrepp mot barn. (Jfr prop. 2012/13:111 s. 114 f. och Petter Asp, Brottsbalken 6 kap. 6 §, avsnitt 2.5 Sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, eller mindre grovt brott?, Lexino 2025-01-01, JUNO.)

14. De omständigheter som särskilt ska beaktas vid prövningen av om sexuellt övergrepp mot barn ska bedömas som grovt (kvalifikationsgrunderna) ändrades 2013 genom att brott av närstående fördes in som kvalifikationsgrund. Samtidigt togs det tidigare kravet på särskild hänsynslöshet bort och kravet enligt den kvalifikationsgrunden mildrades så att brottet med hänsyn till tillvägagångssättet, barnets låga ålder eller annars skulle innebära ett hänsynslöst utnyttjande. Syftet var att fler fall av sexuellt övergrepp mot barn skulle bedömas som grova brott. Avsikten var också att vidga utrymmet för att bedöma övergrepp vid ett enstaka tillfälle som grovt brott. (Se a. prop. s. 48 f., 114 och 116.)

15. Kvalifikationsgrunden att gärningsmannen är närstående till barnet eller i övrigt har utnyttjat sin ställning eller missbrukat ett särskilt förtroende innebär att det ska ses som särskilt allvarligt att brottet har begåtts av en person som står barnet nära eller annars har anförtrots eller haft tillsyn över barnet. Enligt förarbetena är avsikten inte att skapa en ordning enligt vilken brottet i alla sådana situationer är att bedöma som grovt, men det utgör en försvårande omständighet som särskilt ska beaktas (se a. prop. s. 49 ff.).

16. Enligt förarbetena markerar den kvalifikationsgrund som tar sikte på att brottet med hänsyn till barnets låga ålder har inneburit ett hänsynslöst utnyttjande att yngre barn bör ha ett särskilt starkt skydd mot sexuella övergrepp. Barnets ålder har, vid sidan av tillvägagångssättet, i lagtexten pekats ut som en omständighet som typiskt sett talar för att hänsynslöshet föreligger. Åldern bör tillmätas större betydelse ju lägre den är. Det betonas dock att en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet alltid ska göras för att ta ställning till om dessa var för sig eller tillsammans motiverar att brottet ska bedömas som grovt. (Se a. prop. s. 115.)

Barnfridsbrott

17. Av 4 kap. 3 § första stycket brottsbalken följer att den som begår vissa angivna brottsliga gärningar döms, om gärningen har bevitnats av ett barn som är närstående eller tidigare närstående till både gärningsmannen och den som gärningen begås mot, för barnfridsbrott till fängelse i högst två år. För grovt barnfridsbrott enligt andra stycket döms till fängelse i lägst nio månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om barnfridsbrottet är grovt ska det särskilt beaktas om den gärning som har bevitnats har varit av mycket allvarlig art eller om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet.

18. Bestämmelsen infördes 2021 och det främsta skälet för kriminaliseringen var att barn som bevitnar att en närstående utövar våld eller andra brottsliga handlingar mot en annan närstående på flera sätt skadas av detta. Straffbestämmelsens huvudsakliga skyddsintresse är tryggheten och tilliten hos ett barn i förhållandet till en närstående person. Det framhölls också att barn i dessa fall genom lagändringen skulle få ställning som målsägande i straffprocessen. (Se prop. 2020/21:170 s. 15.)

19. En utgångspunkt vid prövningen av om ett barnfridsbrott är att bedöma som grovt är grundbrottet, alltså den gärning som barnet har bevitnat. Eftersom brott av skilda slag kan utgöra grundbrott vid barnfridsbrott bör det framför allt vara straffvärdet för grundbrottet som ska ges genomslag vid rubriceringen. Detta kommer till uttryck i lagtexten genom att det som kvalifikationsgrund anges att grundbrottet ska vara av mycket allvarlig art. Ett barnfridsbrott är regelmässigt att bedöma som grovt om barnet har bevitnat att en närstående blivit utsatt för mycket allvarligt våld. Men brottet kan bedömas som grovt även i andra fall där det är fråga om ett grundbrott med relativt högt straffvärde.

20. Brottet kan också vara grovt om den bevittnade gärningen har begåtts i syfte att straffa eller förnedra barnet. Den situationen pekas i förarbetena särskilt ut som exempel på fall där gärningsmannen har visat särskild hänsynslöshet. (Jfr a. prop. s. 31.)

21. Vid prövningen av om ett brott är att anse som grovt ska det dock alltid göras en helhetsbedömning av samtliga omständigheter.

Sexuellt ofredande mot barn

22. Den som sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd döms för sexuellt ofredande mot barn till fängelse i högst två år. Detsamma gäller för den som blottar sig för ett barn under femton år på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar barnet på ett sätt som är ägnat att kränka hans eller hennes sexuella integritet. (Se 6 kap. 10 § första och andra styckena brottsbalken.)

Brottslighetskonkurrens

23. När ett handlande innefattar mer än en straffbelagd gärning uppstår frågan om domstolen ska döma för ett eller flera brott. Allt efter omständigheterna får den lösning väljas som framstår som mest foljdriktig och rimlig. Ibland bör det dömas för två eller flera olika brott. I andra fall bör ett eller flera mindre allvarliga brott konsumeras av den gärning som anses vara huvudbrottet. (Se ”Tejpningen” NJA 2013 s. 397 p. 16 och ”Påskupploppet i Örebro” NJA 2023 s. 114 p. 23.)

24. En princip som brukar upprätthållas är att det ena brottet konsumerar det andra om bestämmelserna har samma kriminalpolitiska grund. I sådana fall bör normalt den strängare straffbestämmelsen vara tillämplig och det mindre allvarliga brottet konsumeras men vägas in vid bedömningen av

brottets allvar. (Se ”Tejpningen” p. 16 med vidare hänvisningar och ”Påskupploppet i Örebro” p. 24.)

25. Ett skäl för att låta ett brott konsumera ett annat är om det ena brottet beaktas som en försvårande omständighet vid bedömningen av det andra och därigenom medför att det brottet bedöms som grovt. Om det i stället döms för båda brotten kan det framstå som en form av dubbelbestraffning. (Se ”Jackan” Högsta domstolens dom den 13 mars 2025 i mål B 5428-24 p. 26.)

26. När det gäller barnfridsbrott har lagstiftaren medvetet valt att utforma lagregleringen så att ett och samma handlande ska omfattas av två brott: ett grundbrott och ett barnfridsbrott som riktar sig mot olika personer. Det talar starkt för att det ska dömas för båda brotten i konkurrens. Frågor om brottslighetskonkurrens har dock inte berörts närmare i förarbetena till lagen.

27. Som alltid vid brottslighetskonkurrens har domstolen även i fråga om barnfridsbrott att bedöma vad som i det enskilda fallet sammantaget framstår som ett rimligt resultat.

Bedömningen i detta fall

28. R.A. ska dömas för sexuellt övergrepp mot barn avseende det femåriga barnet och frågan är om brottet ska rubriceras som grovt.

29. Händelseförloppet har innefattat ett flertal beröringar av R.A.s könsorgan och det har inte varit fråga om ett helt hastigt förlopp. Barnet är närstående till honom. Av särskild betydelse är vidare barnets låga ålder, fem år. Sammantaget är omständigheterna sådana att R.A. ska dömas för grovt sexuellt övergrepp mot barn.

30. Det nioåriga barnet har bevittnat ett grovt sexuellt övergrepp mot barn och R.A. har därmed gjort sig skyldig till barnfridsbrott. Att som barn bevittna hur ett annat närstående barn utsätts för ett allvarligt sexualbrott av en närstående vuxen är mycket skadligt för den trygghet och tillit som ett barn har rätt att känna. Ett grovt sexuellt övergrepp mot barn av det slag som är aktuellt i detta fall har ett högt straffvärde och är att se som ett brott av mycket allvarlig art. Vid en helhetsbedömning ska R.A. dömas för grovt barnfridsbrott.

31. R.A. har genom blottningen av sitt könsorgan och övergreppet mot det femåriga barnet även gjort sig skyldig till sexuellt ofredande mot barn avseende det nioåriga barnet. Frågan är då om R.A. ska dömas både för sexuellt ofredande mot barn och grovt barnfridsbrott begångna mot samma barn. Brotten har skilda kriminalpolitiska grunder eftersom sexuellt ofredande mot barn avser att skydda barnets personliga och sexuella integritet, medan barnfridsbrott avser att skydda barnets trygghet och tillit till närstående. R.A. ska därför dömas för båda brotten i konkurrens.

32. Frågan är slutligen om R.A. ska dömas även för barnfridsbrott mot det femåriga barnet genom att hon bevittnat att det äldre barnet utsatts för sexuellt ofredande mot barn. Det femåriga barnet har utsatts för huvudbrottet, dvs. grovt sexuellt övergrepp mot barn. Att händelseförloppet har inneburit att hon dessutom bevittnat att det nioåriga barnet utsatts för sexuellt ofredande mot barn kan på annat sätt beskrivas som att hon har bevittnat att det nioåriga barnet har bevittnat brottet mot henne själv. Det framstår sammantaget inte som rimligt att R.A. ska dömas också för barnfridsbrott mot det femåriga barnet.

33. R.A. ska således dömas för grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande mot barn och grovt barnfridsbrott. Straffvärdet för den samlade brottsligheten är fängelse i två år. Hovrättens domslut ska alltså

fastställas med den justeringen att det ena barnfridsbrottet är konsumerat av brottet grovt sexuellt övergrepp mot barn.

34. Vid denna utgång saknas det anledning att meddela prövningstillstånd i den del som förklarats vilande. Hovrättens dom beträffande de enskilda anspråken ska därför stå fast.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Malin Bonthron, Stefan Reimer (referent), Jonas Malmberg (skiljaktig) och Margareta Brattström. Föredragande har varit justitiesekreteraren Lovisa Kvist.

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Jonas Malmberg är skiljaktig och anför följande.

Jag ställer mig bakom det som anges i domen till och med punkten 27 men anser att domskälen därefter bör ha följande lydelse.

28. R.A. ska dömas för sexuellt övergrepp mot barn avseende det femåriga barnet. Frågan är om brottet ska rubriceras som grovt.

29. Händelseförloppet har innefattat ett flertal beröringar av R.A.s könsorgan och det har inte varit fråga om ett helt hastigt förlopp. Att barnet är närstående till R.A. och bara fem år talar för att brottet ska bedömas som grovt. Samtidigt måste beaktas att R.A. inte varit drivande i händelseförloppet utan förhållit sig relativt passiv. Det har inte framkommit att han utnyttjat sin ställning som närstående för att tvinga eller övertala barnet att utföra handlingen. Den sexuella handlingen kan inte uppfattas som att barnet onanerat honom. Vid en helhetsbedömning är omständigheterna inte sådana att brottet ska bedömas som grovt. Däremot ligger brottets sträffvärde avsevärt högre än straffminum för sexuellt övergrepp mot barn av normalgraden.

30. Det nioåriga barnet har bevittnat ett sexuellt övergrepp mot barn och R.A. har därmed gjort sig skyldig till barnfridsbrott. Grundbrottet är dock inte av sådan mycket allvarlig art som gör att barnfridsbrottet bör rubriceras som grovt. Inte heller vid en helhetsbedömning finns det skäl att döma R.A. för grovt barnfridsbrott.

31. R.A. har genom blottningen av sitt könsorgan och övergreppet mot det femåriga barnet även gjort sig skyldig till sexuellt ofredande mot barn avseende det nioåriga barnet. Frågan är då om R.A. ska dömas både för

sexuellt ofredande mot barn och barnfridsbrott begångna mot samma barn. Brotten har skilda kriminalpolitiska grunder eftersom sexuellt ofredande mot barn avser att skydda barnets personliga och sexuella integritet, medan barnfridsbrott avser att skydda barnets trygghet och tillit till närstående. Det är inte heller någon större skillnad i brottens straffskalor. R.A. ska därför dömas för båda brotten i konkurrens.

32. Jag instämmer i majoritetens uppfattning att R.A. inte ska dömas för barnfridsbrott mot det femåriga barnet.

33. Jag anser således att R.A. ska dömas för sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande mot barn och ett fall av barnfridsbrott. Påföljden ska bestämmas till fängelse ett år och fyra månader.

Jag är i övriga frågor ense med majoriteten.
